

ПРОБЛЕМА ТРАНСФОРМАЦІЇ СВОБОД ДИТИНИ ЗІ ВСТУПОМ ДО ШКОЛИ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Права та свободи дитини, їх соціальне призначення в суспільстві – одна з найбільш важливих проблем історичного, соціального та культурного розвитку людства. Тому в наш час зростає роль школи, педагогів у популяризації правових знань серед учнів, вихованні у них правової культури та активної життєвої позиції.

В історичному аспекті дитину розглядали як другорядний матеріал, з якого повинна утворитися повноцінна людина. До думок дитини не прислухались, бо вважали їх незрілими та нераціональними. Дорослі мали повну владу над дітьми, а дітям нічого не залишалось, як сприймати все це як належне, бо необізнаність населення про права та обов'язки дітей, необізнаність самих дітей завжди залишалась і залишається актуальною проблемою будь-якого суспільства.

З плином часу ситуація поступово змінювалась. Сьогодні забезпечення соціально-економічних, політичних, правових умов і гарантій для життєвого самовизначення, всебічного розвитку дітей і молоді, реалізації їх творчого потенціалу та ініціатив складає мету одного з напрямів діяльності держави – молодіжної політики. Тому одним із дієвих механізмів здійснення політики і є відповідне нормативно-правове поле, що визначає права, свободи, обов'язки дітей, а також і гарантії їх захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення вікової межі вступу дитини до школи суттєвим чином впливає на успішність її адаптації в умовах шкільного навчання. Зокрема, Л.Виготський вважав оптимальним такий термін систематичного навчання, відхід від якого може бути шкідливим для дитини, її розумового розвитку. В дослідженнях Ш.Амонашвілі, Н.Бібік, М.Богдановича, М.Вашуленка, С.Коробко, В.Мухіної, О.Савченко доводиться доцільність початку навчання у школі з шестирічного віку. Саме шестирічна дитина, на думку Ш.Амонашвілі, краще

готова до початку шкільного навчання, ніж семирічна. Визначаючи оптимальний вік початку навчання, слід враховувати не тільки соціально-значущі умови, але й особливості індивідуальної готовності дитини.

До вивчення й вирішення проблем готовності до систематичного навчання також залучаються фізіологи й гігієністи, які оцінюють готовність за ступенем зрілості органів і систем, загальним станом здоров'я (М.Антропова, С.Громбах, Ю.Змановский, М.Кольцова, Н.Лусканова, Г.Юрко). Дослідження М.Антропової, Л.Уланової, Г.Риженка доводять, що функціональна незрілість дитини, яка не здатна витримувати навчальне навантаження, зумовлює низку важких захворювань і веде до погіршення стану здоров'я дитини в цілому. Актуальності набуває нейропсихологічний підхід до визначення труднощів готовності до шкільного навчання. Необхідність такого підходу науковці пояснюють об'єктивним явищем індивідуальних відмінностей дитячої особистості.

Мета даної статті полягає у виявленні, узагальненні та систематизації основних положень щодо проблеми вступу дитини до школи в контексті педагогічних і психолого-фізіологічних детермінант.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка соціальної ситуації розвитку майбутнього першокласника зумовлюється переходом до нового соціального статусу – школяра. Вступ дитини до школи змінює її статус та взаємини в соціумі. Однак раптовий перехід дитини до статусу школяра є складним¹:

– оскільки результати навчання дитини є значимими для суспільства, то успіхи та невдачі дітей у навчанні перебувають під постійним контролем учителя, батьків, вихователя групи продовженого дня;

– перехід дітей на положення школярів зобов'язує їх вчасно вставати, приходити до школи, дотримуватись правил шкільного життя незалежно від

¹ Готовність дитини до навчання / упоряд.: С.Максименко, К.Максименко, О.Главник. – К.: Мікрос-СВС, 2003. – 112 с.

того, хочеться чи не хочеться це робити, виконувати обов'язкові завдання, переборювати труднощі в роботі;

– на перший план в організації поведінки молодших школярів виступають вимоги школи, вчителя, які поширюються значною мірою і на позашкільний час, наприклад, виконанням дітьми домашніх завдань;

– має місце переважання шкільних обов'язків дитини над її правами.

Діти по-різному реагують на початок шкільного навчання, тому успішність їх пристосування до нового соціального статусу суттєво залежить від діяльності вчителя початкової школи та підтримуючого ставлення батьків.

Фізіолог М.Безруких та лікар-психоневролог С.Єфимова зауважують, що більшість „неготових” до школи дітей має низьку успішність, а отже, визначення ступеня готовності є одним із засобів запобігання неуспішності: „неготовність” – для вчителя – сигнал про необхідність систематичної уваги до учня, пошук більш ефективних засобів і методів навчання, застосування індивідуального підходу, що враховуватиме особливості й можливості дитини².

Фактично „незрілі” першокласники – це „контингент ризику”: ризик неуспішності, небезпека поглибити наявні вади у стані здоров'я або захворіти від надмірного навантаження й перевтоми. Саме тому ці діти потребують особливого підходу й особливої уваги вчителя, батьків; ось чому важливо визначити рівень готовності до школи ще до початку навчання або з перших його днів, аби врахувати специфічні можливості першокласників.

Спеціальні дослідження, проведені у різних країнах довели, що кількість „незрілих до школи” значно зменшується від п'яти до семи років, тобто, чим доросліша дитина, тим менша вірогідність опинитися серед „незрілих”. Залежно від віку початку навчання кількість „неготових” сягає від 10 до 50% у міських школах, 75% в сільських. Найбільше

² Безруких М.М. Знаете ли вы своего ученика? / М.М.Безруких, С.П.Ефимова. – М.: Просвещение, 1991. – 176 с.

„непідготовлених” виявлено у віці п’яти – п’яти з половиною років (близько 80%), в шість років таких дітей вже значно менше (53%), а в шість з половиною років – 32%. В семирічному віці кількість „незрілих” до школи зменшується до 13% (М.М.Безруких та С.П.Єфимова)³.

Найбільше дівчаток „дозріває” у віці від п’яти до п’яти з половиною років, а хлопчиків – на шість місяців пізніше. Майже кожен другий першокласник (навіть поза залежності від віку) не готовий до систематичного навчання у школі. Це викликає необхідність ретельного медико-педагогічного відбору дітей до школи. Більшість вітчизняних і зарубіжних спеціалістів вважають доцільним проведення такого відбору за шість місяців – рік до вступу дитини до школи.

Соціальна ситуація розвитку дитини старшого дошкільного віку суттєво змінюється порівняно з попередніми роками її життя. В зв’язку з необхідністю підготовки до шкільного навчання зростають вимоги до дитини-дошкільника з боку дорослих як до суб’єкта різних видів предметно-практичної діяльності та спілкування.

Збагачення індивідуального й суспільного досвіду дитини у процесі гри та інших видів діяльності, засвоєння нею під впливом цілеспрямованої педагогічної роботи правил і норм співжиття в колективі, загальнолюдських моральних цінностей як регуляторів соціально належної поведінки приводить наприкінці старшого дошкільного віку до ґрунтовних якісних змін у психіці дітей, які стають передумовами формування шкільної зрілості.

Психічний і особистісний розвиток дитини у молодшому шкільному віці зумовлюється особливістю соціальної ситуації розвитку – навчанням у початковій школі. На цьому віковому етапі провідною діяльністю стає навчання, основою якого є пізнавальний інтерес і нова соціальна позиція.

В молодшому шкільному віці відбувається зміна провідної психічної саморегуляції від мимовільної до свідомовольової. Шкільне життя вимагає систематичного та обов’язкового виконання дитиною багатьох правил. Вона

³ Безруких М.М. Знаете ли вы своего ученика? / М.М.Безруких, С.П.Ефимова. – М.: Просвещение, 1991. – 176 с.

повинна вчасно приходити до школи, дотримуватися правил шкільного життя, виконувати завдання на уроці та вдома, долати труднощі в навчальній роботі тощо. Дотримання цих правил вимагає вміння регулювати свою поведінку, підпорядковувати довільну діяльність свідомо поставленим цілям.

Становлення і розвиток особистості в молодшому шкільному віці охоплює такі фази, як адаптація (приспособування до нових соціальних умов), індивідуалізація (вияв своїх індивідуальних можливостей і особливостей) та інтеграція (включення в групу ровесників). Школяр потрапляє в зовсім нову для нього групу ровесників-однокласників, яка через відсутність спільно розподіленої навчальної діяльності є дифузною. Цією групою керує педагог. Порівняно з вихователем дитячого садка він є більш референтним для дітей, оскільки, використовуючи арсенал оцінок, впливає на дитячі стосунки з дорослими, передусім з батьками, формує ставлення дорослих до дитини та її ставлення до себе як до „іншого”⁴.

Провідною діяльністю молодшого школяра стає навчальна діяльність, яка з перших кроків до школи опосередковує систему його стосунків з навколишнім світом. Це не відбувається стихійно, як у минулому під час оволодіння грою, а потребує його значних особистісних зусиль, допомоги дорослих, насамперед педагога.

Навчальна діяльність у початкових класах підпорядкована певним закономірностям. Одна з них полягає в тому, що весь процес викладання відбувається у формі розгорнутого представлення дітям головних компонентів навчальної діяльності, в яку вони активно включаються.

Свідченням найвищого рівня розвитку навчальної діяльності молодших школярів є усвідомлені пізнавальні інтереси, прагнення не просто отримати конкретний, частковий результат, а знайти загальний спосіб отримання всіх однотипних результатів, зрозуміти суттєві зв'язки і відношення предмета, що вивчається. Це прагнення є основою бажання і здатності вчитися.

⁴ Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. 2-ге вид. – К.: Каравела, 2008. – 400 с.

Пізнавальний інтерес завжди є емоційно забарвленим (здивування, захоплення, радість від пошуку, переживання успіху, розчарування від невдачі), виявляється у вольових діях, спрямуванні зусиль на пізнання нових сторін навколишньої дійсності.

Діти молодшого шкільного віку спершу надають перевагу навчанню як суспільнокорисній діяльності взагалі, потім їх приваблюють окремі види навчальної роботи (читання, письмо, малювання), пізніше вони починають самостійно перетворювати конкретно-практичні завдання на навчально-теоретичні, цікавлячись внутрішнім змістом навчальної діяльності.

Навчальна діяльність передбачає перебудову ставлення дитини до навколишньої дійсності під дією педагогічного впливу.

У процесі навчальної діяльності розвиваються основні психологічні новоутворення молодшого шкільного віку: довільність психічних процесів, внутрішній план дій, уміння організувати навчальну діяльність, рефлексія.

Навчатися вчитися є одним з основних завдань молодшого школяра, що передбачає засвоєння таких дій⁵:

- самоконтроль, суть якого полягає у зіставленні дитиною своїх навчальних дій та їх результатів із заданими учителем еталонами і зразками;

- самооцінювання, змістом якого є фіксування відповідності чи невідповідності результатів засвоєних знань, опанованих навичок вимогам навчальної ситуації;

- самоорганізація у вивченні навчального матеріалу, підготовці до контрольних і самостійних робіт, виконанні творчих завдань тощо, що передбачає уміння планувати час, організувати свою діяльність, контролювати й оцінювати її результати;

- усвідомлення мети і способів навчання у школі та вдома, що є передумовою осмисленої, цілеспрямованої й ефективної навчальної діяльності.

⁵ Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе / Н.И.Гуткина. – СПб.: Питер, 2004. – 208 с.

Засвоєння цих дій означає, що молодший школяр з об'єкта навчання стає його суб'єктом, хоча самодостатнім у цій діяльності він стане пізніше.

За сприятливих умов початку навчання дитини в школі в її психіці формується перше психічне новоутворення віку – внутрішня позиція школяра, що є показником успішної адаптації до умов шкільного навчання. Учень починає самовизначатися як суб'єкт навчальної діяльності, у нього формується „Я-образ” – результат усвідомлення глибинної суті людини, що дає змогу відрізнити себе від інших людей (такої, яка успішно або не успішно навчається, яку хвалять чи карають, з якою хочуть або не хочуть товаришувати). В молодшому шкільному віці значно розширюється сфера соціальних контактів дитини, що неминуче впливає на її первинну „Я-концепцію” – сукупність настанов щодо себе⁶.

Школа сприяє самостійності учня, його емансипації від впливу батьків, надає йому широкі можливості для вивчення навколишнього (фізичного і соціального) світу. Дії школяра, порівняно з діями дошкільника, набувають набагато важливішого для нього значення, оскільки він уже змушений сам відповідати за себе. В молодшому шкільному віці педагоги вже оцінюють інтелектуальні, соціальні й фізичні можливості дитини. Унаслідок цього школа стає джерелом вражень, на основі яких починається розвиток самооцінки дитини. Тут її досягнення та невдачі набувають офіційного характеру, постійно фіксуються і стають публічними. Це ставить перед необхідністю прийняти дух оцінного підходу.

На думку Л.Виготського, саме в молодшому шкільному віці починає складатися самооцінка дитини, яка опосередковує її ставлення до себе, інтегрує досвід її діяльності та спілкування з іншими людьми⁷. Це є найважливішою властивістю особистості, що забезпечує контроль за власною діяльністю з точки зору нормативних критеріїв, організацію своєї поведінки відповідно до соціальних норм. Самооцінка відображає не тільки

⁶ Коломинский Я.Л. Психология детей шестилетнего возраста: учеб. пособие / Я.Л.Коломинский, Е.А.Панько. – Мн. : Універсітэцкая, 1999. – 316 с.

⁷ Выготский Л.С. Вопросы детской психологии / Л.С.Выготский. – СПб.: Союз, 1997. – 224 с.

знання учня про результати навчальних досягнень, його уявлення про власні можливості у навчальній діяльності, а й ставлення до себе як до виконавця вимог учителя, батьків, як до носія нових особистісних якостей (старанність, наполегливість, акуратність, кмітливість та ін.). Учні молодших класів передусім усвідомлюють і оцінюють у собі якості, які характеризують їх як школярів. Самооцінка дітей особливо залежить від оцінки їхньої діяльності й поведінки дорослими (батьками, вчителями). Школяр ніби дивиться на себе очима дорослого, визнає його авторитет, незаперечно приймає його оцінки. Тому часто, характеризуючи себе як особистість, учень початкової школи повторює лише те, що чув про себе від дорослих.

Правильна самооцінка стимулює навчальну активність молодших школярів, їхнє прагнення поліпшувати досягнуті результати, бути на рівні вимог учителя. Внаслідок створення сприятливої моральної атмосфери у школі, чуйного і водночас вимогливого ставлення до дитини вчителів і батьків, позитивного досвіду школяра в навчальній діяльності у структурі його Я-образу закріплюються суспільно значущі властивості, зростає роль мотивації, спрямованої на підвищення рівня поваги до себе як суб'єкта навчання, встановлюється узгодженість між його домаганнями та можливостями. Завдяки цьому він сам починає змінювати зовнішні обставини свого розвитку. За позитивного спрямування дитячої активності це є тією психологічною основою становлення особистості, яка сприяє формуванню потреби в постійному самовдосконаленні.

Особистість молодшого школяра характеризується специфічними особливостями спонукальної сфери. Ігрова діяльність має провідне значення для розвитку цієї сфери учня, в тому числі й для розвитку свідомого бажання вчитися. Саме у грі відбувається перехід від мотивів як досвідомих, афективно забарвлених, безпосередніх бажань до спонукань як узагальнених, тобто найбільш усвідомлених, намірів. Жодній діяльності не властиве таке емоційно захоплене входження дитини в життя дорослих, як грі, в якій вона добровільно підкоряється різним вимогам.

У зв'язку з розвитком пізнавальної потреби, під впливом нової провідної діяльності в молодших школярів формується більш стійка структура мотивів, у якій мотиви навчальної діяльності стають провідними. Багато з них зумовлені процесом навчання, інші пов'язані зі змістом і формами навчальної діяльності. Такими мотивами передусім є інтерес до оволодіння способами діяльності, до процесів читання, малювання, а на цій основі й до навчального предмета. Інші мотиви не залежать безпосередньо від навчального процесу. Ними є широкі соціальні мотиви (добре працювати, успішно вчитися, після закінчення школи вступити в університет) та вузькоособисті, які втілюють прагнення до власного благополуччя (заслужити похвалу дорослих, подарунків, отримати добру оцінку).

Молодший шкільний вік особливо сприятливий для розвитку мотивації досягнення успіхів у навчальній, трудовій, ігровій діяльності дітей. Згодом цей мотив стає досить стійким, домінує над мотивом уникнення невдач, прискорює розвиток різноманітних здібностей дитини.

На мотивацію досягнення успіху впливають такі особистісні утворення, як самооцінка та рівень домагань. За даними психологічних досліджень, для індивідів, які мають сильну мотивацію досягнення успіхів і низьку мотивацію уникнення невдач, характерна адекватна самооцінка і достатньо високий рівень домагань. Тому для розвитку в молодших школярів мотиву досягнення успіхів необхідно дбати також про формування адекватної самооцінки та належного рівня домагань⁸.

Зі вступом до школи учні сприймають різноманітні соціальні зразки, відповідно до яких повинні діяти. Спершу їх приваблюють зовнішні яскраві ознаки предметів, вони ще не можуть зосередитися і детально розглянути інші їх особливості, побачити в них суттєве. Однак процес навчання ставить нові вимоги до сприймання, оскільки для засвоєння навчальної інформації необхідна довільність і усвідомленість перцептивної діяльності.

⁸ Мартиненко С.М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навчально-методичний посібник / С.М.Мартиненко. – К.: Сім кольорів, 2010. – 262 с.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку пам'яті, коли особливо динамічно змінюється співвідношення мимовільного й довільного запам'ятовування. Інтенсивно розвивається довільна пам'ять, хоча мимовільна теж активно використовується. Довільне запам'ятовування буває найпродуктивнішим тоді, коли запам'ятовуваний матеріал стає змістом діяльності школярів. Під впливом навчання в цьому віці активно формується логічна пам'ять, яка відіграє основну роль у засвоєнні знань.

Опановуючи мнемічні дії, школярі спочатку оволодівають мислительними операціями, які потрібні для запам'ятовування і відтворення матеріалу, а потім вчаться використовувати їх в різних ситуаціях. Найважливішими прийомами керування пам'яттю є кількаразове повторення, адекватна організація матеріалу, семантична обробка інформації, створення мислених образів, пошук інформації в пам'яті.

Основна тенденція розвитку уяви молодших школярів полягає в переході від репродуктивної її форми (простого комбінування уявлень) до творчої (побудови нових образів). У формуванні творчої уяви велику роль відіграють спеціальні знання, наявні у дітей.

Зі вступом дитини до школи відбувається перехід від безпосереднього чуттєвого сприймання світу до сприймання, вираженого в абстрактних поняттях. Те, що вона раніше фіксувала у своєму мисленні як об'єкт із певним набором ознак, отримує наукове осмислення.

З початком навчання особливого значення набуває формування грамотності школяра, передусім читання і письма – форм символічної комунікації, які здійснюються з допомогою уваги, сприймання, пам'яті, асоціацій з наявними знаннями і конкретного контексту. Завдяки їм діти налагоджують зв'язок із зовнішнім світом, впливають на свій внутрішній світ. Опанування письма і читання в початкових класах відкриває додаткові можливості для подальшого розвитку лексичного, граматичного і стилістичного аспектів мовлення дитини⁹.

⁹ Готовність та адаптація дитини до школи / упоряд.: О.Главник. – К.: Главник, 2007. – 192 с.

Основними ознаками розвитку інтелекту молодшого школяра є якість знань, уміння застосовувати їх на практиці, орієнтування в матеріалі, самостійне набування знань, знаходження нових способів навчальної роботи, темп і легкість засвоєння нового матеріалу, міцність запам'ятовування, самостійне формулювання запитань, що логічно випливають з відомих у задачі співвідношень, знаходження можливих способів розв'язування нетипових завдань.

У становленні особистості важливу роль відіграють емоції та почуття або переживання дитиною подій в особистому життєвому просторі. В перехідний період посилюються зв'язки інтелекту та емоцій, мовлення дитини набуває емоційного забарвлення, закладаються основи емоційної культури, засвоюються еталони поведінки в мікросоціумі. Динаміка особистості дитини на сьомому році життя орієнтує на конкретизацію організаційно-процесуальної роботи вчителя, яка б враховувала особливості вікового періоду. Для шестирічних першокласників важливо найповніше використовувати потенціал емоційної сфери для становлення пізнавальної активності, формування усвідомленого ставлення дитини до власних емоцій, збагачення образів уяви, оволодіння первинним досвідом самоактуалізації та самоствердження в новому соціальному середовищі.

Першокласники здатні до адекватних емоцій, самоцінних суджень, передачі власних переживань вербальними засобами, саморегуляції емоційних станів у залежності від навчальної ситуації, свідомо дотримуються (або намагаються) правил шкільного розпорядку тощо. Семирічна дитина готова до корпоративної діяльності, співпраці в різних видах діяльності, активного та ініціативного ставлення до процесу навчання в умовах класу.

Вольова готовність дитини до шкільного навчання визначається рівнем сформованості механізмів саморегуляції в дидактичних ситуаціях організованого навчання. Гуманізація діалогу „педагог-вихованець” орієнтує на пріоритетність самокерованої особистості над керованою, на органічний саморозвиток, самореалізацію природного потенціалу дитини. Воля, що

розуміється як бажання у процесі його формування (К.Ушинський) та як здатність досягати поставленої мети, набуває особливого значення в 6-7-річному віці у зв'язку із початком систематичного навчання¹⁰.

Висновки. Отже, вступ дитини до школи є важливим і складним процесом, який супроводжується суттєвими змінами в її житті й розвитку. Індивідуальна готовність дитини до школи виступає основоположним чинником у процесах її адаптації до шкільних вимог елементарного навчання.

Права людини є природною приналежністю, невід'ємною властивістю кожного члена суспільства з самого моменту його народження. Саме завдяки здійсненню прав і свобод проявляється унікальність особистості, розкриваються творчі здібності і можливості кожної людини, що вирішальним чином відбивається на розвитку суспільства в цілому.

Не випадково Загальна декларація прав людини починається зі слів про те, що основою свободи, справедливості і загального миру є визнання рівної гідності, властивої всім членам людської сім'ї, а також їх рівних і невід'ємних прав. Права людини – це одна з найсвятіших й найдорожчих людських цінностей, тому треба їх шанувати і дотримуватись, вміти відстоювати і поважати.

Одним із найважливіших досягнень і результатів дій міжнародної системи захисту прав людини є не тільки визнання міжнародним співтовариством факту, що „дитина, через її фізичну і розумову незрілість, потребує спеціальної охорони і турботи, включаючи відповідний правовий захист, як до, так і після народження”, але і визнання дітей самостійними суб'єктами.

Майбутнє кожної людини і людства в цілому потенційно залежить від підростаючого покоління, тому забезпечення прав дітей та їх правовий захист, безумовно, є основним завданням сучасності, у вирішенні якої має бути зацікавленим все світове співтовариство.

¹⁰ Проскура О.В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками: Навч. посіб. для студентів педагогічних факультетів / О.В.Проскура. – К.: Освіта, 1998. – 199 с.

Клочко Наталія Леонідівна. Проблема трансформації свобод дитини зі вступом до школи.

Анотація. У статті проаналізовано проблему трансформації свобод дитини зі вступом до школи. Розглянуто основні тенденції популяризації правових знань серед учнів, виховання у них правової культури та активної життєвої позиції. Аналізується проблема визначення оптимального віку дитини для успішного початку шкільного навчання. На основі вивчення психолого-педагогічної літератури з'ясовано, що перехід початкової освіти на новий зміст, структуру, термін навчання, сприяння становленню дитини в трьох основних іпостасях – суб'єкта предметно-педагогічної діяльності, суб'єкта пізнання (самопізнання), суб'єкта спілкування – вимагає перегляду підходів, детального дослідження з урахуванням сучасних реалій аспектів готовності дитини до школи, специфіки фізичної, психічної і соціальної зрілості старших дошкільників. Вступ дитини до школи, перехід від сімейного виховання до системи шкільного навчання та виховання є важливим і складним процесом, який супроводжується суттєвими змінами в її житті й розвитку. Індивідуальна шкільна зрілість дитини виступає основоположним чинником у процесах її адаптації до вимог елементарного шкільного навчання. Визначення сенситивного періоду вступу дитини до школи суттєвим чином впливає на успішність її адаптації в нових умовах навчання і виховання у школі. У психолого-педагогічній науці актуальності набули дослідження, спрямовані на виявлення загальних психофізіологічних особливостей розвитку майбутніх першокласників як передумов навчання у школі, оптимальної тривалості, інтенсивності й емоційної напруженості розумової праці дитини (М.Безруких, Н.Бібік, С.Громбах, В.Давидов, О.Дусавицький, Д.Ельконін, О.Запорожець та інші). Для успішного навчання майбутній першокласник з допомогою дорослих (батьки, вихователі дошкільних закладів, вчителі середніх загальноосвітніх шкіл) має набути достатньої кількості навчально-важливих якостей: міцне фізичне здоров'я, витривалість; належний розумовий розвиток, що є підґрунтям для успішного

оволодіння шкільними знаннями і вміннями, для підтримки оптимального темпу інтелектуальної діяльності; позитивної мотивації до навчання; елементарної соціальної позиції школяра; адекватної самооцінки та рівня домагань. Вчені підкреслюють, що забезпечення прав дітей та їх правовий захист, визнання майбутніх першокласників самостійними суб'єктами є основними завданням сучасності, наявність діалектичного зв'язку окремих ланок освіти дає дітям можливість без зайвих перешкод переходити від одного ступеня до іншого у процесі навчання, і такий плавний перехід сприяє розвитку особистості. Обґрунтовують необхідність виховання дітей з раннього віку, врахування їхньої „ідеальної природи”, віку і можливостей. Значне місце відводять питанням сімейного виховання.

Ключові слова: права та свободи дитини, нормативно-правове поле, правовий захист, новий соціальний статус, вступ до школи, готовність до систематичного навчання, шкільна зрілість, рівень навченості, навчально-важливі якості, стартова готовність.